

Amerikai elnökkel nem szeretek álmodni. Rossz előjel.

Talán az a könyv zökkentett ki, amit lefekvés előtt olvastam. Hónapokkal ezelőtt kéziratos formájában már találkoztam a szöveggel, most meglepett, sőt felbosszantott, mennyire visszagyávult. Mint azok a színészek, akik a próbák végén megijednek, és a bemutatón banális közhelyeket visszhangoznak a színpadon. A könyv borítóját a symbolic tattoo inspirálta, divatos japán Anime-figurákkal díszített korondi mézeskalács-szívre emlékeztetett.

Nagyanyám halála előtti éjjel Nixonnal horgásztam a Szamosban, amikor pedig Jimmy Carter osztogatott csomagot a kolozsvári főtéren, bevitték másnap a Traian utcai szekura, és két napig faggatóztak. Az elmúlt éjjel az ifjabbik Bush elnökkel beszéltem telefonon. Én egy tengeri fúrótornyon sikeres próbafúrást vezettem. Sikeres volt, mert a kezemben tartott vastag gumicsőből ömleni kezdett az olaj. Ekkor megszólalt a mobiltelefonom, Bush hívott. Mondtam, nem kell aggódnia, találtunk olajat. Ő megkönnyebbülten felsóhajtott. Napok óta pirosat mutatott a nagy amerikai üzemanyagtartály. Néztem a feketén ömlő olajat, és megállapítottam magamban, hogy az amerikai olajtartályok kilencven százalékát a kezemben tartom. Ezen a mondaton nevettem, amikor felébredtem. Nevettem, de úgy, mint aki nevetése hangjaitól minduntalan összezerzen.

Rossz előérzetem reggeli közben csak fokozódott, ugyanis felhívott a feleségem, és közölte, hogy a köd miatt nem száll fel a gépe Budapestről. Vonattal jön, és csak éjjel körül érkezik, ezért nekem kell fogorvoshoz vinnem a fiunkat. Délután háromra.

A fiunk tizenkét éves. Osztálytársaihoz mérten még egészen gyerek. Ennek legfőbb oka én vagyok. Megkímélem, amitől csak lehet. Reggel én szállítom iskolába, tanítás után érte megyek. Nem küldöm bevásárolni, nem terhelem házimunkával, segíték neki a leckében. Engem elsős koromtól kezdve felnőttként kezeltek a szüleim, bedobtak a mély vízbe, és amikor látták, hogy sikeresen kievickélek, magamra hagytak. Bár felnőttem, az élet nagyon megviselt. Tele vagyok traumával. Fogorvos? Negyedikes voltam, amikor egy bedagadt zápfog miatt Árpád doki keze közé kerültem. Szőrös ábrázatú fiatalember volt Árpád doki, csomókban állt a szőr a fülében meg az orrlyukában. Egy idő után parányi verejtékcseppek jelentek meg a szőrszálak hegyén. Sehogy sem sikerült megnyitnia a gennycsatornát, pedig már az idegeket is kiszedte. Valószínűleg eljutott az állkapocsomig, abban turkálhatott, s bár fegyelmezett gyerek voltam, fájdalmas vonaglásokkal rángatóztam. Emlékszem, Árpád doki a váróteremből hívott be egy ismeretlen asszonyt, hogy lefogja a fejemet. Legvégül a zápfogamat is kihúzta, de persze az sem sikerült neki egyből...

A pusztán gondolat, hogy délután fogorvoshoz megyek, ráadásul a szokásos szerdai úszásomról is le kell mondanom, elrontotta a délelőtti időmet. Diákjaimat nem tudtam igazán közel vinni aznapi témánkhoz, a kritikairás strukturalista korszakaihoz. Jóllehet ez az egyik kedvenc területem, főképp a New Criticism-nek nevezett amerikai irányzat, illetve az abból kinövő, David Bordwell és Kristin Thomson munkásságával fémjelzett neoformalizmus, a reader-response elmélete, amelynek alaptézise, hogy az olvasó fejében íródik meg a történet. Kiből lesz jó kritikus?, kérdezte váratlanul az egyik lány, aki minden alkalommal másféle frizurát visel: ezúttal két rövid varkocsba fonta a haját. Daniel Banlieu-vel feleltem. Ő a kritikusokat a papi kasztyó tagjaihoz hasonlította. A papoknak ki kellett zárniuk maguk közül a nyomorultakat, csonkabonkákat, még náthásan sem léphettek a szentélybe. A kritikusnak is el kell vonatkoztatnia saját személyétől. Banlieu Habermasra utal, akinek írásai teljesen megváltoztatták a háború utáni német gondolkodást. Habermas fogyatékos gyerek volt, torz kiejtéssel, alig érthetően beszélt, társai gúnyolódtak vele. Ilyenkor sokan embergyűlölőkké válnak, neki ellenben sikerült megszabadulnia az „élettörténet állandóságá"-tól, sőt, a betegség, illetve a sok kórházi műtét rávezette arra, hogy az ember embertársai függőségében él. Láttam a varkocsos lányon, hogy a hallottakat emésztí. A folytatásban felidéztem egy ellenpéldát az Élet és Irodalomból: a kritikus képtelen volt megszabadulni privát életétől, és objektívnek álcázott kritikájában a kéjesen felujjongó bosszúvágyát elégítette ki... Hirtelen megtorpantam. Időközben rájöttem, diákjaimat szintén tanítja az illető... Eltereltem másfelé a mondatot, amitől az egész semmitmondóvá vált. A varkocsos lány tekintete könyörtelenül lepontozott. Fennkölt vagy tolatkodó volna-e a jelenet, ha egyszer ő bukkanna fel álomban?

Délben ismét meleg lett, olyannyira, hogy a pára besűrűsödött, különös aurát vonva a város fölé. Pár percig az égboltot átívelő, úgynevezett teljes szivárvány tündökölt fölöttünk: baljós jelenségnek rémlett. Nyugtalanító volt a november eleji szokatlan meleg is. A nyár nem akart véget érni.

Fogorvosunk a városközponttól igen messze, a Maros-hídon túli Detre-házban bérelt rendelőt. Amikor kiértünk, megértettem, miért épp itt. A város egyik legszebb panorámája tárult elénk. A Maros felső folyásáig kinyílt a látóhatár, tisztán kivehető volt az ezer méter fölötti Istenszéke. Ellenkező irányban a Mezőség dombjai sorakoztak, elől a legalacsonyabb, hátul a legmagasabb. Hogy a legmagasabb mögött nincs-e megint egy alacsonyabb, nem lehetett látni.

A rendelő előszobájában máskor sokan várakoznak, most senkit nem találtunk. Tárva volt a belső ajtó, s ahogy beléptünk, a kis asztal mellől felpattant egy fehér köpenyes, világoszöke nő. Közölte, kolléganője, azaz a mi fogorvosunk beteg, ő helyettesíti, és amennyiben akarjuk, a rendelkezésünkre áll. Mondtam, hogy a fiunk mára volt programálva, de nincs panasz, csak a szokásos ellenőrzésről volna szó, a feleségem nem tudott eljönni, azért hoztam én... Ezt a szót használtam: programálva, ami annyira felbosszantott, hogy a továbbiakban alig tudtam másra figyelni, ez a rossz, idegen, rám kapaszkodott kifejezés visszhangzott bennem. A doktornő közölte, néhány percet még várunk kell, mert a fúrógép akkuja nincs rendesen feltöltődve. Vagy visszajövünk, vagy várunk. Közben bekapcsolta a televíziót a váróteremben. A fiunk rögtön leült a tévé elé, épp focimeccset közvetítettek. A doktornő elárulta, ő is szereti a focit, kicsi korában a Dinamo Kijevnek drukkolt, ugyanis Ukrajnából települt át.

Amikor láttam, milyen jól elvan a fiunk a tévé előtt, önző módon nyomban arra gondoltam, hogy amennyiben fél óra a várakozás, és fél óra a fogápolásra szánt idő, akkor végül is van egy óram, ami kitolható még pár perccel, tehát ha elugranék az uszodába, negyven perc úszás, húsz perc szauna egészen jól helyrebillentene.

Természetes, menjek csak, bólintott a doktornő, és furán mosolygott. De lehet, nem mosolygott, hanem a szemében villant meg valami, ami az uszodába érve nyugtalanítani kezdett.

Gyerekkoromban sokszor nyaraltunk a Visó környéki máramarosi falvakban. Azon a vidéken javarészt ukrán parasztok élnek. Csak az asszonyokat találtuk otthon, a férfiak felvonultak a havasi legelőkre. Ezek a nagydarab, hallgatag nők félelemmel töltöttek el. Darabos mozdulatokkal tették elének az enivalót, amiből nekem egyedül a zsuruba nevű tejfölös számóca ízlett. Átsötétlett vastagon hullámzó mellük fehér gyolcsingükön. Amikor tizedikes koromban az indiánkönyvekből ismert Kis Bivalypróbát akartam letenni, ami egyhetes szabadég alatti magányos vándorlásból áll, azt a vidéket választottam. Három nap után belázasodtam, a hasam is ment, mint a vízfolyás. Szerencsére felbukkant egy ház Sintu falu közelében. A házban lakó asszony pálinkával kínált, mondván, hogy orvoság. Mivel nem voltam hozzászokva, igencsak elkábultam, s a kiéhezett asszonyság prédájává váltam, aminek utóze sokáig gyötört. Ahogy Camus írja, a test durva primitívséggel beszél a nemi vágy nyelvén. A bukás írója nem a baszás, picsa, fasz és hasonló szavakra céloz, hanem a mértéktelen és mérhetetlen önzésre és hiúságra. Egy légykukacban több a nagyvonalúság, mint a testre éhes testekben.

Az engem megerősztoló asszonyság ugyanolyan koszorúba fonta a haját, mint a börtönbe csukott miniszterelnök, Julija Timosenko. Mellesleg a szőke fogorvosnő is hasonlított a volt ukrán kormányfőre. Nem a hajfonata, hanem keskeny orrnyerge és lefelé futó ajkai miatt. De az arcvonásait is egy az egyben lekopírozta. Alkalmazhatták volna a kormányfő dublőrének. Ebben az esetben most ő ülne a harkovi börtönben, az igazi meg biztonságos rejték helyen készülhetne a visszatérésre.

Irigylem azokat, akik ki tudják írni magukból nyomasztó titkaikat. Jó nekik. A betokosodott titok, már nem is titok, hanem lelki betegség.

A máskor ellazító úszásban nem tudtam ellazulni, hiába igyekeztem semmire nem gondolva lebegni a vízben. A befizetett szaunázást már nem ültem végig. Kapkodva öltözködtem.

A varkocsos lány azt is megkérdezte, írtam-e bosszúból kritikát? Nem hiszem, feleltem, inkább az ellenkezője történt. Az is előfordult már, hogy valakit évek óta gyűlöltem, mégis, amikor könyvét olvastam, sírtam a meghatódottságtól, olyan jót írt. Miért mentem kritikusnak?, kérdezett tovább. A kritika mint módszer, mint eszköz és állapot érdekel. Az a morális lehetőség, hogy kívül és külön állhatok, hogy ironizálhatok, lehetek akár rosszmájú is a közösség rosszállása nélkül. Illetve ha adódik is rosszállás, nincs kizárás. Szerencsés vagyok, hogy ebben a korban dolgozom. 1989 előtt itt nem létezett kritika. Meséltem Tamás Gáspár Miklósról, aki 1980-ban azért hagyta el Erdélyt, mert ráébredt arra, hogy a kritikai magatartás nem egyeztethető össze a kisebbségi léttel: aki kritikus, az a kisebbséget elárulja. Elment, de ezzel nem fordított semminek sem hátat, ellenkezőleg: ha a kritika nem biztosítja a kívülállás helyét, akkor a kívülállás választása teremtheti meg a kritika helyét. A varkocsos lány megkérdezte, ismerem-e TGM-et személyesen, és vajon igaz-e, hogy a bal lába két számmal nagyobb, mint a jobb, és cipéssel csináltat cipőt magának, másképp két párat volna kénytelen vásárolni ugyanabból a modelltől? Minden kérdésre válaszolok, erre is. Egyetlen alkalommal volt szerencsém személyesen találkozni vele. Sajnos szemvizsgálatról érkeztem közös barátunkhoz, a pupillámat kitágították, ezért csak árnyakat láttam magam körül. Így nem tudom megmondani, valóban különböző méretűek-e a cipői. A filozófusok esetében különben sem érdekesek az életrajzok, alig tudjuk, milyen élete volt Kantnak vagy Derridának. A gondolatok árnyékában elhalványulnak a gyarlóságok. Kocsmáros Gézáról az égvilágon semmit nem tudunk, ellenben hiteles forrásunk tanúskodik egyik gondolatáról: „A közönséges értelem nem látja azt, amit a titok a pillantás elé állít.” Rejtélyes gondolat, nemde? Kocsmáros Géza feljegyezte, nevével hitelesítette, ott olvasható Kóvi Pál Erdélyi lakoma című szakácskönyvének belső hátoldalán, abban a példányban, amit egyetemista koromban vásároltam a kolozsvári ószeren, húsvét vasárnapján, ami akkoriban nem számított ünnepnek.

A csúcspont miatt csak lépésben tudtam áthajtani a Maros-hídon. De onnan aztán néptelenné vált az út. A Szentiványi utca macskakövei és éles kanyarai miatt mégsem rohanhattam. Az útszéli villanydrótokon csókák és varjak ültek. A háztetőket is ellepték. Akárcsak Hitchcock filmjében, vészjósló volt mozdulatlanóságuk. Az egyik könyvkiadó ismerősöm mesélte nemrég, hogy ő, amióta ennyire veszélyes a könyvpiac, nem madarakat lát a villanydrótokon, hanem könyveket. Készen arra, hogy szétnyitott lapokkal felröppenjenek, és lecsapjanak rá.

Kifejezetten nyugtalanított, hogy a Detre-ház hosszú udvarán senkit nem látok. Beléptem a váróterembe, ahol fagyos hideg fogadott. Amikor érkezünk, fel sem tűnt, hogy ennyire hideg van. Kicsit toporogtam a rendelő becsukott ajtaja előtt. Hallgatóztam, végül türelmetlenül benyitottam. A fogorvosnő a fiunk testére hajolt, épp ahogy vámpírfilmekben a vámpírok, hogy kiszívják a vért az áldozat elalélt testéből. Talán rákiáltottam, nem emlékszem, mindenesetre odaugrottam, s megfogtam a karját. Felemelkedett, rettenetes nézéssel bámult rám. Elrántottam onnan. Nekicsapódott az üveges szekrénynek, majd attól visszapattant. Ököllel fültövön vágtam. Az ütéstől megrendült, vagy csak el akart lépni, s belebotlott a fúróállvány aljába: nagy csörömpöléssel bezuhant a szekrény elé, és nem mozdult.

A fiunkra pillantottam, de az ijedségen kívül semmi egyebet nem fedeztem fel rajta. Menjünk innen, szoltam rekedten. Ő teljesen lebénult, falféher lett. Kapkodva lerángattam nyakából a műanyag állkendőt, csuklóját szorítva kihúztam a székéből, s a kocsiiig vonszoltam.

Sem a kocsiban hazafelé, sem otthon sem magyarázkodtam neki. Nem tudtam, mit mondjak. Rászóltam, vegye elő a másnapi leckéit, mire bevonult a szobájába.

Talán be kellett volna mennem hozzá, beszélgetni kicsit. Vagy elég lett volna, ha magamhoz ölelem. De én magammal voltam elfoglalva.

Tulajdonképpen mindent vállaltam volna, akár a börtönt is. De a kihallgatásokat, a faggatózást el akartam kerülni. Taszított a nyilvánosság. Taszított a zajos és primitív világ. Az efféle félelmek tartottak vissza attól is, hogy vállaljam, van egy másik fiam is. Átfutottam, miféle nyomok vezethetnek hozzám. Be voltunk-e írva az előjegyzési naptárba? Láthatott-e valaki a Detre-házban vagy a környékén? Az uszodában két ismerős is rám köszönt, ők megfelelő alibivel szolgálhatnak. Persze, az élet tele van előreláthatatlan fordulatokkal.

1998-ban New York-i utamon ellopták az útlevelemet. Öt év múlva meggyanúsítottak azzal, hogy egy chicagói szállodában megerősztoltam, majd megfojtottam a szobalányt. Nemrég derült ki, hogy egy Amerikában élő varsói drogdealer évekig az én útlevelemet használta. Menekülés közben lőtték le a rendőrök, akkor találták meg nála az útlevelemet. Az útlevelemben látható arcképem akár az övé is lehetett volna.

Ahogy felhangzott kint egy-egy autó morgása, összeugrottam a gyomrom. Egyéb is nyomasztott. Mi van, ha ájultan fekszik, és hányni kezd? Megfullad. Vissza kell mennem! Nem, mégsem.

Elővettem az este letejt könyvet, hátha eltereli figyelmemet. Már nem zavart annyira a visszagyávítás. Magával ragadtak a mondatai.

Még abban a felkavart, ideges állapotban is le tudott kötni. A titokzatossággal kérkedő borítón is átsütött a szavak igazi titka: rejtenek valakit. Megéreztem, hogy az a valaki ott van velem a szobában, szív dobog a mellkasában, lélegzik. A szavak létezővé tették, őt, aki a valóságban nem létezett. És ezzel nem pusztán azt a létező nemlétezőt tették láthatóvá, hanem magát a létezés egészét is bevilágították.

A könyvnek titka van. Sőt, mint megnyíló méh, az olvasó titkát is befogadja. Ott hever mellette egy telefonkészülék, ellenben annak nincs semmi titka. Jóllehet ez a telefon még arra is képes, hogy emberi hangon beszéljen. PHILIPS felirat fehérlik a gombjai fölött. Férfi nevet visel, de képes megszólalni női hangon is. Kerregni kezd, mint valami nagy, fekete bogár, ilyenkor fel kell venni. A női hang köszönés nélkül fejtegetni kezdi: teflonszívű vagyok, akár a tőlem kölcsönkapott könyv főhőse. Aki azért képes álmaiban egyik helyszínről a másikra utazni, ölelő karok közül ölelő karok közé, és azért sikerül minden álomból visszatérnie, mert teflonból van a szíve, nem tapadnak hozzá érzelmek... Arra kér, találkozzam velük, csak két percet kér, vagy inkább szívből javasol, nem fogom megbánni, ő ennél szebb és értelmesebb gyereket még soha nem látott, még csak két hónapos, de már ki tudja mondani a papát. A telefonbeli hang kicsit elbizonytalanít. Felfedezek e hangban valamit, amit évek óta nem hallottam senkinél, és amit a boldogsággal azonosítok. Sajnálni kezdem, hogy nem osztozom rajta én is, átfut bennem, mi lenne, ha mégis összefutnánk egyszer. De nem, ez csak egy telefon. Ledobom az ágyra, nem veszem fel, ha kerreg, nem hagyom, hogy elrabolja az életemet.

A varkocsos lány szerint ma már elég, ha kiszedem az akkut a telefonomból, attól kezdve kívülálló leszek. De az mire volna jó? A telefon biztonságot ad, a Facebook segít megoldani a problémákat. A különállás fárasztó és időigényes. A kritikairás felesleges, a lájkolás sokkal megbízhatóbb. Kétszáz lájk a legnagyobb kritikust is nevetségessé teszi. A varkocsos lány elmosolyodott, és ettől a mosolytól egészen kancsal lett. Mellesleg azt is be tudják azonosítani, ki az, aki kivesszi az akkut a telefonjából. Nemrég így kapták el a romagyilkosság elkövetőit: kikeresték, milyen készülékeket kapcsoltak ki a gyilkosság időpontjában a gyilkosság környékén. Csupán négy ilyen akadt.

A hídon ezúttal gyér volt a forgalom. Nem láttam a ház előtt mentőket, rendőröket. Ettől kicsit megnyugodtam. Néptelen volt az udvar is. Átvágtam a csikorgó kavicsokon. Az udvar félhomályában is felismertem az illatozó petúniákat. A rendelő mattüveg ablaka mögött hideg neonfény. A váróterem ajtaja csilingelve kinyílt. Becsuktam volna rohanás közben? Nesztelenül mentem a rendelő ajtajáig. Ez az ajtó is behúzza... Óvatosan betoltam, és nyomban a szekrény előtti padlóra esett pillantásom. Üres volt. Szinte beestem örömben: mégse a legszörnyűbbel kell szembesülnöm. Bár még nem tisztázódott semmi.

Neszt hallottam, oldalra fordultam, és megpillantottam magam előtt teljes életrealitásában a fehér köpenyes szőke nőt... Julija Timosenko, konty nélkül, rövid hajjal, szabadon. Villogott a tekintete, szeme szikrát szórt. Igazi államférfi-tekintet volt. Eltökélt. Mint aki hét év múlva (arra nemigen számíthat, hogy a büntetés lejártá előtt szabadon engedik) vissza fog menni Ukrajnába, és visszaül a kormányfői székbe. Vagy az államelnökibe. Neki feladatai vannak. Ukrajna jövője tőle függ. Két dolgot fog elnöki rendelettel azonnal bevezetni: 3 éves kortól minden nőnek kötelező lesz valamilyen harcművészetet tanulnia. Kettő: alanyi jogon 14 éves kortól minden nőnek jár majd egy vibrátor. Ingyenesen, akárcsak a levegő, az iskolatej vagy a viccek... Még nem álmodtam ukrán elnökkel. Aki előttem állt, az sem volt ukrán elnök. Villogott a szeme, de nem lehetett kiolvasni belőle, mire készül. Igazi profiként, előbb csinált egy testcselt. Úgy tett, mintha leguggolna, aztán miközben hirtelen kiegyenesedett, arcába öklözött egy irtózatossággal jobbegyenessel. Duckingnak hívják az öklölvívás szaknyelvén ezt az ütéstípust, megjegyeztem, amikor a müncheni olimpián Gedó aranyérmét közvetítette Vitray Tamás. Én a trükköt beszédre, kicsit előredőltem, valahogy úgy, ahogy a csatornaaknába leereszkedőt figyeljük. Vagyis szépen behajoltam az öklébe. Nyomban megéreztem ajkamon a vért. Éreztem a testmelegét is, amit a mozdulata tolt felém. Másodiknak jött egy balegyenes az orromba. Egy csontocskára megrepedhetett vagy elmozdulhatott, vagy mindkettő, szokatlanul nagy adagban, akadálytalanul vettem a levegőt, mintha kidugult volna az orrom. A testemre mért sorozást szinte már jókedvel fogadtam. Igen, jókedvűen.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Láng Zsolt

Látó Szépirodalmi Folyóirat